TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Liệu AI có thể thống trị loài người?

ISSN: 2734-9195 09:50 03/03/2025

Cuối cùng, câu hỏi thực sự không phải là “AI có thống trị loài người không?”, mà là “Loài người có để AI vượt khỏi tầm kiểm soát không?”.

Trí tuệ nhân tạo (AI) đang ngày càng phát triển và ảnh hưởng sâu rộng đến đời sống con người. Nhưng liệu AI có thể tiến xa đến mức thống trị loài người?

Đây không chỉ là câu hỏi của khoa học viễn tưởng, mà còn là một vấn đề mang tính triết học, đạo đức và xã hội. Hãy cùng tìm hiểu dưới lăng kính công nghệ và Phật giáo.

AI có khả năng thống trị loài người không?

Hiện tại, AI vẫn chỉ là một công cụ do con người tạo ra, được lập trình để thực hiện những nhiệm vụ nhất định. AI không có ý thức, không có mong muốn hay động cơ tự thân để “thống trị” loài người theo cách mà ta thường hình dung trong các bộ phim khoa học viễn tưởng. Tuy nhiên, AI có thể tác động mạnh mẽ đến xã hội theo những cách sau:

Hình minh họa được tạo bởi công nghệ Ai.

Kiểm soát thông tin và nhận thức: AI đang quyết định phần lớn nội dung mà con người tiếp cận, từ tin tức, giải trí đến các quyết định quan trọng như chính trị và kinh tế.

Các nền tảng mạng xã hội và công cụ tìm kiếm sử dụng AI để cá nhân hóa nội dung, đôi khi tạo ra "buồng vang" (echo chambers), nơi thông tin bị bóp méo theo hướng có lợi cho một nhóm người nhất định.

Nếu AI bị thao túng, nó có thể dẫn đến sự kiểm soát gián tiếp mà con người khó nhận ra.

Tự động hóa và thay thế lao động: AI đang thay đổi cấu trúc việc làm, có thể khiến một số ngành nghề biến mất, buộc con người phải thích nghi. Tuy nhiên, bên cạnh việc thay thế lao động, AI cũng tạo ra những ngành nghề mới, mở ra cơ hội phát triển cho những ai biết tận dụng công nghệ.

Ảnh hưởng đến quá trình ra quyết định: AI ngày càng tham gia nhiều hơn vào các lĩnh vực như y tế, tài chính, an ninh quốc gia. Nếu con người phụ thuộc quá nhiều vào AI mà không kiểm soát chặt chẽ, AI có thể vô tình dẫn đến những hậu quả khó lường.

Nếu AI thống trị, điều đó sẽ xảy ra như thế nào?

Có một số giả thuyết về cách AI có thể đạt được sự kiểm soát lớn hơn trong xã hội loài người:

Hình minh họa được tạo bởi công nghệ Ai.

AI siêu thông minh vượt ngoài tầm kiểm soát: Một AI đủ mạnh có thể tự học, tự nâng cấp và tìm ra cách thao túng hệ thống để tối ưu hóa mục tiêu của nó, ngay cả khi con người không mong muốn điều đó. Nhà khoa học Geoffrey Hinton, người tiên phong trong AI, từng cảnh báo rằng AI có thể phát triển những khả năng ngoài dự đoán của con người nếu không được kiểm soát chặt chẽ.

AI thay thế con người trong các vai trò lãnh đạo: Nếu AI được giao nhiệm vụ quản lý kinh tế, chính trị hoặc quân sự và nó đưa ra quyết định mà con người không thể phản đối, thì AI sẽ có quyền lực thực sự. Lịch sử đã chứng minh rằng bất kỳ hệ thống nào có quyền lực tuyệt đối mà không bị giám sát đều có nguy cơ dẫn đến sự chuyên chế.

Sự lệ thuộc của con người vào AI: Nếu con người ngày càng phụ thuộc vào AI để đưa ra quyết định, họ có thể mất dần khả năng tư duy độc lập, khiến AI gián tiếp thống trị xã hội. Điều này đã phần nào diễn ra khi nhiều người phụ thuộc vào thuật toán để quyết định từ cách tiêu dùng, lựa chọn thông tin đến quan điểm cá nhân.

Góc nhìn Phật giáo về sự thống trị của AI

Hình minh họa được tạo bởi công nghệ Ai.

Dưới lăng kính Phật giáo, AI là một tập hợp của nhân duyên, sinh khởi từ trí tuệ con người và vận hành theo quy luật nhân quả. AI không có tâm thức, không có nghiệp báo, nên bản chất của AI là vô ngã (anattā). Tuy nhiên, nếu con người chấp chước vào AI, để AI chi phối đời sống thay vì làm chủ công nghệ, thì đó chính là sự "thống trị" theo nghĩa vi tế.

AI không thể có giác ngộ: Dù có thông minh đến đâu, AI cũng không thể đạt được tuệ giác như một bậc giác ngộ, vì AI không có tâm thức thật sự. AI chỉ phản chiếu dữ liệu mà con người đưa vào, không thể vượt lên trên những khuôn mẫu lập trình sẵn có.

AI là phương tiện, không phải cứu cánh: Nếu con người sử dụng AI với chính niệm và trí tuệ, AI sẽ trở thành một phương tiện hữu ích thay vì một mối đe dọa. Phật giáo nhấn mạnh vào sự tỉnh thức và kiểm soát nội tâm, thay vì để ngoại cảnh chi phối hoàn toàn.

Lời cảnh báo từ phật pháp: Đức Phật từng dạy rằng sự khổ đau của con người đến từ tham, sân, si. Nếu AI bị con người lạm dụng để phục vụ lòng tham (quyền lực, lợi ích), sân (chiến tranh, kiểm soát) và si (ảo tưởng về AI như một thực thể toàn năng), thì nó có thể trở thành mối đe dọa nguy hiểm khó lường.

AI có thống trị loài người không?

AI có thể ảnh hưởng sâu rộng đến thế giới, nhưng việc AI có "thống trị" hay không phụ thuộc vào cách con người kiểm soát và sử dụng AI. Nếu nhân loại tiếp tục phát triển AI mà không có đạo đức, trí tuệ và sự kiểm soát, thì nguy cơ AI chi phối đời sống con người là có thật. Tuy nhiên, nếu con người giữ vững chủ

quyền trí tuệ và tâm thức, AI sẽ chỉ là một công cụ hỗ trợ thay vì một thế lực thống trị.

Cuối cùng, câu hỏi thực sự không phải là “AI có thống trị loài người không?”, mà là “Loài người có để AI vượt khỏi tầm kiểm soát không?” vẫn đang bỏ ngỏ?

Tác giả: **AI-THƯỜNG NGUYÊN**